

1977

ajakiri

1

ajakiri

Toimetuse ja talituse
adress:

„AJA KIRI“
c/o Tartu College
310 Bloor St. W.
Toronto, Ont. M5S 1W4
Canada

Esindus Rootsis:

Enno Klaar
„Aja Kiri“
Postgiro nr. 12 77 47-4
(rkr. 45.-)
Sundbyberg

Nr. 1(7) toimetanud:

Vello Salo (tegevtoimetaja)
Vello Soots
Henno Sillaste
Kalle Naelapea
Heino Jõe
Tiit Telmet (kujundus)
Tõnu Mägi (talitus)

Viimane tähtpäev kaastöö jaoks
(AK nr. 2/1977): 20. märts

Aastatellimine (6 numbrit): \$ 10.00

- 1 Välis-Eesti ajalugu
- 2 Vererõhk üles? (Lugeja veerg)
- 3 AK rõhuasetus (Toimetaja veerg)
- 4 Kolm kohatut keelt Vello Salo
- 6 Tartu semiootika New Yorgis M. Valgemäe
- 7 Elagu Ellerberg! Kristjan Krihvel
- 8 Eestist inglise keeles (Tõnu Parming)
- 9 Isamaa ilu hoieldes Imre Lipping
- 12 Uusi luuletusi Ilmar Mikiver
- 14 Akadeemiline tase Ottomar Kaiviilija
- 15 „Mikro-Pocono“ Ivar Lill
- 16 Kolm kohtumist
- 18 ... ehitas ISE Jaak Maandi
- 19 Mt. Baw Baw N.S.
- 21 Estonian Centre White Joe
- 23 „Eesti Rootsis“ Evald Uustalu
- 25 Valtoni kolm viimast Ilmar Mikiver
- 27 Sumeriidi profülaktika Alfred Kurlents
- 29 Andres lõunamaa linnas Endel Loo
- 30 Teateid
- 31 Raamaturiial
- 32 Usu või ära... Toimetuse kursiivid

Läinud aasta jõuludeks ilmunud *Eesti Rootsisis* (vt. lk.23) täitis viimase suurema lünga sedalaadi ülevaateoste sarjas. Raamatuaasta 1975 andis meile ingliskeelse *The Estonians in America 1627-1968* (150 lk.) ja koguteose *Eestlased Kanadas* (670 lk.). Inglismaa eestlaskonnast oli juba varem olemas Nigul Hindo *Eesti organisatsioonid Inglismaal 1918-1968* (1971, VI+183 lk.), veelgi varem olid üldsuse ette astunud Peeter Lindsaare *Eestlased Austraalias ja Uus-Meremaal* (1961, 243 lk.), millele järgnesid veel *Austraalia eestlased sõnas ja teos* (1969). Meie tähtsamaid „asumaid“ silmitsedes puudub kokkuvõtlik teos ainult veel Saksamaa kohta, milleks ei puudu aga trükis ilmunud eeltöid.

Tõsi küll, ükski neist raamatu kujul ilmunud ülevaateist ei ole kavandatud kogu väliseestlust haarava projekti osana, vaid üksiküritustena, mis vastab eesti rahvusgruppide suhtelisele isoleeritusele eri maades. Kuid nad pakuvad sellistenagi põhilist materjali kogu väliseestluse ajaloo kirjutamiseks, mis-sugune ettevõtte on *Eesti Rootsisis* ilmumiseга nüüd nihkunud võimalikkuse piirkonda.

Suur osa (võibolla isegi suurem osa) niisuguse teose koostamisel kasulikust materjalist asub veel arhiivides. Ent ka sellel alal on just viimased aastad toonud olulisi muudatusi. Austraalia sammus siingi esirinnas, siis said konsultatsioonikorda Stokholmi eesti arhiivid, nüüd on seda ka Lakewoodi ja Toronto omad (viimane kolis alles hiljuti ajutisest panipaigast uutesse ruumidesse).

Seitsmekümne tuhande pagulase kolm esimest aastakümnet ootavad niisiis kirjapanejat. Kes seda teeks?

Kunagi aitas niisugustes asjades kodumaa: a.1939 ilmus Tallinnas Välis-Eesti Ühingu toimetusel biograafiline *Välis-Eesti tegelased* (140 lk.). Praegu näib ebarealistlik sealt niisugust abi oodata: äsjalõpetatud kaheksaköiteline entsüklopeedia tunnistab pigemini koostajate kimbatusest kui huvist Välis-Eesti vastu. Kui sealne hoiak ei muutu, peame asjaga ise toime tulema, sest vaevalt on mujaltki abi loota.

Seame siis üles sihi, mis tuleb saavutada omal jõul: aastal 1995 ilmugu koguteos *Välis-Eesti 1944-1994*. Aeg on käes sellele mõtlema hakata.

Edu uueks aastaks kogu „Aja Kirja“ perele! Pea taset, aga pea vastu! Viimane on tähtsam.

W.R., New York

Have a new year! AK, MÜ, Metroo... Hang in there Baby!

R.L., Gardena (California)

Külvet [vt. AK 5:4j]... ja kümned eelkäijad tahavad kõik koon-
dada – nagu oleks koondamises mingi omaette väärtus. Tegelik
probleem on ju hoopis keerulisem – ei hakka ju *Teataja* kunagi
Aja Kirja välja andma, nagu *Tulimuld* ei hakka *Mana* tegema või
Kodumaa ära trükkima *Maarjamaad*. Pealegi on meie etableeritud
ajakirjanduse juures määravad tihti väga tugevad isiklikud
majanduslikud huvid, mille kõrval „parem leht“ või „kõikide
vabade eestlaste leht“ eesmärgina tegelikult palju ei kaalu.
Muuseas pole Rootsis mingit etnilise ajakirjanduse toetust –
on, nagu nähtavasti Kanadaski, toetuskuulutused valitsuse
poolt. ... AK siiski on ainulaadne ja igal pool saanud minu
teada ülimalt hea vastuvõtu osaliseks. Kui midagi kritiseeri-
da, siis ehk just seda viimast, s.t. et kõik on võinud AK-le
nii positiivselt vaadata – peaks leiduma rohkem ebameeldivaid
tõdesid, mis mõnel mehel vererõhu ülesse ajavad.

J.M., Täby (Rootsi)

... Ainult välimus on kurb, nagu koolivihik. ... Maailmas on
tänapäeval tavaliselt nii, et ka kehv kaup pakitakse ligi-
tõmbavalt. Sina jälle pakud kõigiti tuumakat ja heakvaliteet-
set kaupa huvi mitteäratavas pakendis!

E.S., Cardiff (Inglismaa)

Niisugust solki küll ei tasu enam tellida!

K.S., Toronto

Vello Salo on rohkem ärimees kui vaimulik.

K.N., Toronto

Ma loobun „Aja Kirja“ tellimisest 1977. aastal.

M.L., Toronto

Mina leian, et viimane number (6) oli tõesti huvitav ja väär-
tuslik. Niisugust asja tuleb ilmtingimata edasi teha.

T.R., Revesby (Austraalia)

Kõigepealt suur aitäh heade soovide, julgustuse, kriitika ja üldse iga kirja eest! Toimetajal on palju hõlpsam paremat pakkuada, kui lugejaskond oma soovid-pettumused teatavaks teeb.

Siis vaade tagasi. Esimesel jaanuaril oli AK-le laekunud 218 aastatellimist. Aastatellimiste uuendamine on edenenud üle ootuste hästi, sellest hoolimata, et Kanada posti jõuluaegse ülekoormatuse tõttu nr. 6 saabus mõnele tellijale (nii ka ühele toimetajale Torontos!) ligi kuuaegse hilinemisega.

Eriline tänu kaastöö eest! Toimetus loodab, et käesolev number räägib iseene eest, ka järgneva jaoks jäi sellest huvitavat materjali üle. Kõik eelõeldu lubab meil aastast 1977 head oodata.

„Vererõhu ülesajamine“ on küllalt sageli kõneaineks olnud, s. t. julge kriitika puudus meie ajakirjanduses. Olgugi et AK on eesmärgi poolest ühiskonnakriitiline, ei näe ta mingit ideaali „ebameeldivate tõdede“ esiletõstmises. Ideaaliks on pigem konstruktiivne, ülesehitav kriitika, mis näitaks teed paremate võimaluste poole. Kui nüüd „vererõhku ülesajavaid“ kirjutisi peaks saabuma, ei ole mingit põhimõttelist takistust toimetuse poolt nende avaldamiseks. Kui vererõhu tõusmisega tõuseks ka kvaliteet, ei tohiks kellelgi midagi selle vastu olla.

Igapäevaseimate asjade juurde tagasi tulles: näib olevat vaja korrata, et AK toimetajatest ei saa ükski mingit rahalist tasu oma vabatahtliku töö eest. Pigemini on kõigil tulnud juurde maksta. Annaks Jumal rohkem niisuguseid „ärimehi“, kes eesti asjale juurde maksavad!

Oleme tänulikud igaühele, kes tellimisest loobudes sellest toimetusele teatab. Oleksime huvitatud ka põhjustest. Senini on saanud ainult lk. 2 äratoodud üks äraütlemine, seegi põhjendusega.

Peame rõhutama, et väga paljudele on just AK esimese aastakäigu kaane lihtsus meeldinud. Nüüd astume lugejaskonna ette veidi muudetud kuues. Kuid see oli juba algusest peale ette nähtud — nimelt et iga aastakäik saab oma kaane.

Ootame huviga lugejaskonna reaktsioone — meelsamini küll sisu kui kaane asjus!

Vello
Salo

Meie kodumaa geopoliitiline asend kirjutab talle ette *kolm kohalikku keelt*: eesti, saksa ja vene. (Neid kirjutatakse muidugi ka teises järjekorras!) Kunagi seisis nende oskamine tingimusena kohapakkumis-kuulutustes.

20. sajand on hakanud enneolematul viisil keeli kohast lahutama, neid „kohatuks“ tegema. Eriti akuutne on see probleem ka välis-eestlase elus: kus on mu emakeele *koht* antud olukorras? Kas eesti keelel ongi muud „kohta“ kui mu isiklikus elus? Teame, et isiklikul pinnal on paljud oma emakeele „kohatuks“ tunnistanud ning sellele mõne „kohasema“ nimel selja pööranud.

Isegi kodumaal ähvardab eesti keel kohatuks muutuda: *kõigi sotsialistlike rahvuste keeltes hakkab üha enam tekkima jooni, mis on ühised neile kõigile, kõigepealt leksikas ja fraseoloogias. ... Kas võidab kogu maailmas esikoha üks olemasolevaist keeltest või loovad teadlased täiusliku struktuuriga uue inimeemakeele, seda on praegu raske ennustada. ... Praegu on vene keel kujunenud Nõukogude Liidus selleks keeleks, mille abil eri rahvused suhtlevad.*

Nii seisab ei kuskil mujal kui *Eesti keele grammatika* (J.Valgma ja N.Remmel, Tallinn 1968:24j) sissejuhatuses. Nende „ühiste joonte“ esilenihutamine „teadlike“ skribentide poolt kodumaistes trükistes torkabki silma, kuid neile, kes eesti keelt ja kultuuri kalliks peavad, on suureks lohutuseks, et muudatused keeles toimuvad väga aeglaselt.

Tagasi tulles nende probleemide juurde, kelle koduseks keeleks *ei* ole kohalik keel, tuleb esiteks märkida nähtuse uudust ja universaalsust. Suured pagulaste, ümberasujate ja hooajatöölise grupid elavad väga paljudes tänapäeva riikides.

Teiseks tuleb esile tõsta seika, et inglise keel on *de facto* kujunenud rahvusvaheliseks läbikäimiskeeleks, millel pole võistlejat. Realistlikult mõtlevad valitsused peaksid selle siis ka esimese võõrkeelena õppekavasse võtma.

Kolmandaks märkigem üht igapäevasest elust tuntud, aga mitte küllaldast tähelepanu-toonitamist leidnud seika. Kõikjal tunnevad inimesed vajadust „ametlikust“ keelest südamelähedasema väljendusvormi järele. Tavaliselt täidab seda funktsiooni murre, keskmise suupruukija keeleline kapsamaa, kuhu ei pääse tema omaloomingu-rõõmu rikkuma ei koolipapad ega korrektorid.

Juba nende tähelepanekute põhjal võime nentida, et tänapäeva paljukeelne ja paljureisiv maailm nõuab oma maailmakodanikukohustustest teadlikult üksikisikult kolme keele valdamist, mida võiks nimetada grupi- (või intiim-), riigi- ja maailma-keeleks. Kusjuures kõik kolm võivad olla „kohatud“, s.t. mitte seotud vastava keele sünnimaaga – nagu inglise keel punanahkade asutet Torontos või vene keel kurelaste rajat Kuressaares.

Siinkohal on pessimistil põhjust pead raputada: „Saavutamatud ideaalid!“ Kui mõelda, et ainult varjamaks „ühe suure“ hiina keele mitte-olemasolu peab miljard hiinlast tuupima uusi, „ajutisi“ kirjamärke! Ainult tükki kolmsada...

Tõesti: missugune koolisüsteem, kui palju üksikisikuid teeks realistliku järelduse seigast, et elame paljukeelses, keelekirivas maailmas? Ainult ühe keele oskajale läheb sellest põhilisest realiteedist olulist kaduma. Aga kooli-õppekavade koostajaid takistab pahatihti keelepoliitiline lühinägelikkus, omaenese hooleks jäetud üksikisikut initsiatiivipuudus – et mitte öelda: lihtlabane laiskus.

Ülalöeldu eesmärgiks on eesti keele (ja muudegi „kohatute“) paiga määritlemine tänapäeva maailmas. Selle üldsituatsiooni üksikaspekte peaks meie „estoloogia-diskussioon“ jätkuvalt silmas pidama. Pole vist üleaarne märkida, et peamiseks kiusatusks on kodu-eestlastel inglise keele ala-, välis-eestlastel selle ülehindamine. Ning vastavalt eesti keele üle- ja alahindamine.

Eesti keele kultiveerimise kohta paguluses on palju kirjutatud. Mõnd selle kasuks toodud argumenti on läiluseni korrutatud, mõned teised olulised aspektid (näiteks eesti keele kui väga erineva väljendusvahendi valdamise eelised indo-euroopa keelte alal üleskasvanuile; vrd. ka AK 1/76:6) on vaevu mainimist leidnud. Eesti keele äraõppimine väljaspool Eestit sündinuile on vaearikas: vajame *kõiki* häid argumente selle vaevanägemise õigustamiseks.

Mardi
Valgemäe

Detsembri lõpupäevil New Yorgis toimund Moodsate Keelte Ühin-
gu (*Modern Language Association*) 91. kongress pühendas 670
sessioonist ühe Tartu Ülikooli vene kirjanduse professori
Juri M. Lotmani ja tema sealsete kolleegide tööle semiootikas.
„Tartu semiootika“ istungil esitati neli referaati: Walter
Rewar kõneles *Küberneetika aspektidest semiootikas*, Thomas
Winner *Tekstide semiootikast ja selle rakendamisest tänapäeva
poetikas*, Ewa Thompson *Metafoorist ja metonüümiist proosas*
ning Michigani ülikooli slaavi keelte professor Ladislav Ma-
tejka *Taidekeelest nõukogude semiootikas*.

Matejka ettekanne algas Lotmani definitsiooniga keelest kui
märkide süsteemist, mis vahendab arusaamist kahe või enama
inimese vahel (raamatust *Taidetekstide struktuur*). Selline lä-
henemisviis keelele, möönas Matejka, viib nõukogude semiootika
äratundmisele, et taidekeel kuulub sekundaarsesse mudelsüs-
teemi, kuna loomulik, verbaalne keel oma ürgsuse ning kommu-
nikatsioonivõime tõttu moodustab primaarse mudelsüsteemi.
Kasutades sellist mõistelist raamistikku kõneleb Tartu muu-
sikateadlane Boris Gasparov muusikakeeltest, Lotmani kolleeg
Boris Uspenski tarvitab samuti loomuliku keele mudelit maali-
kunstikeele eritlemiseks.

Filmikeele juurde asudes tsiteeris Matejka jälle Lotmani teoo-
riaid, seekord raamatust *Filmi semiootika*. Lotmani terminoloog-
gias on üksikvõtte filmisemantika põhiliseks ühikuks ehk
„sõnaks“. Muutes elu alatise hoovamise kinnistund segmendiks,
eeldab kinematograafiline üksikvõtte uut, ajalise ja ruumilise
mõõdustikuga mudelit. Niisiis on võimalik läheneda pea igale
ühiskondliku elu nähtele sellele omase keele ehk sekundaarse
mudelsüsteemi kaudu — ja nii saavad korruga uue selguse (kuigi
sellest loomulikult ei olnud juttu Matejka referaadis) ka
Paul-Eerik Rummo värsiread

*Tule ikka mu rõõmude juurde
kaudu mu vaevakaskede,*

kus vaevakased moodustavad Rummo luuletuse semiootika sekun-
daarse mudelsüsteemi.

Kuid läheme tagasi ettekande juurde. Matejka väitis, et teatud
sekundaarsed mudelsüsteemid evivad ühise nimetaja koos loomuli-

ke keeltega ning küsis, kas luulekeelt on seepärast võimalik samastada näiteks muusika- või filmikeelega. Lahenduse sellele probleemile leidis ta jällegi Lotmani teooriaist. Sõnakunstikeel on Lotmani arvates erinev loomulikust keelest, milles luuletus on kirja pandud, sest luulekeel koosneb märkidest ning neid ühendavaist reegleist, mis saadavad lugejale erilisi sõnumeid. Seega jääb verbaalne taidekeel suhteliselt autonoomseks antud kultuurisüsteemis ning areneb hoopis teist rada kui loomulik keel. Vahe sõnakunstikeele ja loomuliku keele tekstide vahel määravad Lotman ja tema kolleegid eriti teravalt koguteoses *Teesid kultuuride semiootika uurimiseks*, milles nad väidavad, et luule funktsioon ei olene mitte niivõrd loomulikust keelest kui just kultuuriraamistikust ehk -süsteemist. Kultuurilise sekundaarse mudelsüsteemiga arvestamine, lõpetas Matejka, eraldabki nõukogude - s.t. Tartu - semiootika-koolkonna vene formalismist.

Ettekannetele järgnesid kommentaarid. Disputantide hulgas oli eesti päritoluga Indiana ülikooli vene kirjanduse professor Vadim Liapunov. Kolm tundi kestnud „Tartu semiootika“ sessiooni lõpul sai sõna ka publik, mis koosnes peamiselt eriteadlasist kolleegidest.

Elagu Ellerberg!

*Kristjan
Krihvel*

Suured mustad tähed *EKBL* rõõsaroosa raamatu seljal ei tähenda mitte, et Evangeeliumi Kristlaste-Baptistide Liit oleks äkki trükivabaduse saanud. Tegemist on hoopis *Eesti kirjanduse biograafilise leksikoniga*. Huvitav raamat, sest annab andmeid ka isikute kohta, kes kunagi *ENE*-sse ei pääse (*Keel ja Kirjandus* 1976:567).

Mõni siiski on pääsenud, näiteks trükikal ja kirjastaja Michael Gerhard Grenzius, *EKirBiLeksi* andmeil surnud Tartus a.1822, *ENE* järgi aga hoopis Riias. Originaalse üritusena väärinuks kahes kohas suremine eraldi esiletõstmist!

Surematute eesti kirjandustegelaste kilda astub sama teose teenest nüüd ka a.1830 Haapsalus sündinud Gustav Ellerberg, sest tema surmast ei leidu *EKBL*-is vihjetki. Nii et kui ta vahepeal pole ära surnud, elab ta priskesti edasi. Einoh - ta elagu! Elagu Ellerberg ja *EKBL*!

Telefoni-intervjuu Tõnu Parminguga 23. jaanuaril 1977

Kuulsime, et Elmar Järvesoo ja Sinu toimetatud koguteos tänapäeva Eesti kohta olevat ilmumas. Mis on selle pealkiri, kirjastaja, maht?

Pealkirjaks tuleb *Case Study of a Soviet Republic: the Estonian SSR*. Kirjastab Westview Press, lehekülgi peaks tulema 350, kokku 16 kaastööliselt, kes on kõik „erilased“, s.t. oma ala eriteadlased.

Millal võiks raamat müügile jõuda ja mis hinnaga?

Ladumisega on juba algust tehtud, nii et hiliskevadeks tohiks töö valmis olla. Hinda (arvatavasti 16-18 doll.) ja eelreklaami veel pole.

Mis on olnud selle teose koostamisel peamiseks eesmärgiks?

Kõigepealt anda üks põhjalik uurimus ühe nõuk. vabariigi kohta. Nii põhjalikku nagu meie oma pole veel olnud senini. Teiseks on ta kõige põhjalikum teos Nõuk. Eesti kohta ütleme viimase kümne aasta jooksul ilmunute hulgas. Üheks peamiseks eesmärgiks on ka näidata, missugune on tänapäeva Eesti ja mis on põhjustanud tema eriseisundi N.Liidus: kõrge industrialiseerimisaste, läänelik kultuur (ja miks see pole hävinud), nõuk. olude kohta hästiarenenud põllumajandus jne.

Kas võrdleksid ilmutat raamatut varasematega sellel alal?

Üks vahe on see, et meie töö ei võta väärtustavat seisukohta, näit. küsimuses, kas nõuk. riigikord Eestis on „õige“ või „vale“; see ei ole niisiis „välisvõitluslik“ raamat. Aga ta ei püüa ka „paiseid peita“, Eestis tehtud vigu varjata. Meie sooviks on anda võimalikult põhjalikku ja igakülgset informatsiooni koos põhjalike ülevaadetega üksikutest aladest. Nii tohiks see teos olla huvipakkuv niihästi igale inglise keelt valdavale inimesele, kes pole Eestis käinud, kui ka Eesti elust-olust teadlikele kaasmaalastele, kaasa arvatud kodumaa eestlased.

Aitäh kõigi nende ilusate väljavaadete eest! Kas saaksime lõpuks veel lubaduse, et Aja Kiri saab arvustuseksemplari?

Kindlasti!

Artur Vööbus, *Studies in the History of the Estonian People, with Reference to Aspects of Social Conditions, in Particular, the Religious and Spiritual Life and the Educational Pursuit*. Vol. I, Stockholm: ETSE 1969, 207 lk., \$ 15. [Kavatsetud 7 köitest (VE 10.8.1976:7) on ilmunud veel II (1970, 209 lk., \$ 15) ja III (1974, 268 lk., \$ 16)].

Imre
Lipping

Hämmastuse ning küllap vaikse vurrumuigamisega vaatavad Eesti vaprad vanemad vaimuvallast, kuidas lahinguväljale, kus nende nõu ja töö ei aidanud, neile nüüd tõttab appi – loe ja imesta – teoloogia professor Vööbus. Lääne kultuurtreegerite ja vene kutsumata külaliste tuuleveskid saavad rängalt pihta, sest eesti Dulcinea kaitseks haarab autor püssi ja piigi.

Vööbus tõttab ristsõtta ristsõdijate ja teiste saamameeste vastu ning ei püüagi oma sihti varjata. Tema kavaks on *to show how they (eestlased) managed to retain their dignity and to salvage and maintain their life interests and values* (lk.XXX). Seega ei saagi teost võtta ajaloo-raamatuna, vaid apologetilise üritusena. Sellest johtuvalt ei pea paika ka kriitika, mida raamatu kohta AK lehekülgedel (nr.2:17) on üteldud. Tegemist ei ole ju autori enda mõõnmist mööda induktiivse uurimusega, vaid *a priori* püstitatud tõe tõestamisega.

Lahingud hiilgava mineviku kättevõitmiseks ei ole ainult eestlaste keskel keenud. Peaaegu kõik noored rahvad on pidanud seda okkalist rada käima. Tänapäeva Aafrikas näiteks püüab iga noor vabariik tõendada, et just tema oli Egiptuse või islami tsivilisatsiooni hälliks. Ajaloo romantiseerimine etendas tähtsat osa Saksamaa taasühendamisel möödunud sajandil, vagad legendid ei ole tundmatud ka Ameerika historiograafias (George Washington ja kirsipuu on veel süütu seik, palju tõsi-sema ohvri pieteedile tõi Washingtoni kirjavahetuse esimene toimetaja, kes siirast soovist näidata presidenti tema majesteetlikkuses silus suure mehe stiili ja süntaksi). Asjata hoiatas Ranke, et ajalugu peab kirjutama *wie es eigentlich gewesen ist*.

Apologeetiline ajalookirjutus ei pruugi olla halb. Tavaliselt aga langevad apologeedid kahte kavalasse keerdsõlme. Nad kas kipuvad nägema oma probleemi unikaalsena või siis kaotavad viktivismi adjektiivide rägastikus ekseldes kredibiilsuse.

Kahjuks on Võõbus langenud mõlemasse lõksu. Tuleb au anda autori usinusele, innule ja raskuste trotsimisele. Siin-seal lööb särama ka Võõbuse võimas teadlase talent — kui juttu ei ole otse eestlastele tehtud ülekohtust.

Valusaid suletorkeid saavad kõik krahvid, parunid, vonnid, bojaarid ja knjäsid, kes kunagi oma jalga Eestimaale on tõstnud. Eriti suurendab autor piiskop Alberti ja tsaar Ivan Hirmsa piinasid puhastustules. Autori kirklik süüdistuskõne viib aga probleemi ülelihtsustamiseni — oli ju nii Alberti kui ka Ivani operatsioonidel siiski suuremaid sihte kui vaid tapmine ja põletamine.

Raamatu sihiasetuse tõttu ei tohiks kedagi imestama panna, et Võõbus vaikib maha ebasobivaid tõiku. Tema teesiks on ju, et eestlased olid head, ausad ja armsad inimesed, suured humanistid ning veendunud patsifistid. Kõik teised — sakslased ja venelased mõistagi, aga ka taanlased, rootslased, lätlased ja hõimuvelled liivlasedki — olid päris pahad poisid. Sadistid, võiks öelda, olgugi et see sõna ootas tollal veel leiutamist.

Pole siis imestada, et saarlaste piraatlust ja laialt levinud orjapidamist nimetatakse mokaotsast, vabandavalt. Vaesed saarlased olid seda sunnitud tegema vaid reaktsioonina võõraste vallutajate vastu. Ei loe me ka eestlaste rituaalsest kannibalismist ega lätlase Vardeke elusalt põletamisest. Eestlaste rahuarmastust tahab Võõbus tõendada Looritsa abiga; Loorits omakorda näitas eestlaste patsifismi rahvalaulu *Venna sõjalugu* abil. See rahvalaul on aga Felix Oinase tõendusel pärit hoopis Ukrainast, mille elanikud pole just põhimõtteliste patsifistidena tuntud.

Üldse on Võõbus kasutanud vähe uuemaid uurimusi. Tänapäeva Eestis ilmunu puudub hoopis. Samuti läheb Võõbus samahästi kui vaikides mööda eesti kvislingute probleemist. Kvislingud ja nende motiivid on tähtsaks ajaloolisiks probleemeks — ning

kvislinguid oli eestlastelgi juba muistse vabadusvõitluse ajal. XIII sajandil Eestis laiutama hakkavasse ülemkihti ronis nii mõnigi agar rahvapoeg.

Ei kuule me ka sellest, kuidas mõned eesti maakonnad andsid sakslastele transiididiguse teistesse, ei koge me, et Saaremaa vallutamise võtsid ilmselt eriliste süümepiinadeta osa ka maarahva kontingendid. Eesti vallutamisel tähtsat osa etendanud Lundi peapiiskopi Andreas Sunessoni nime leiame vaid joonealuses märkuses; Taani ja Saksa Ordu suuremad välispoliitilised ponnistused, mida William Urban (*The Baltic Crusade*, 1975) nüüd on põhjalikult analüüsinud, jäävad vaatlemata.

Nagu märkisin, langeb Võõbus üleadjektiveerimise võrku. Teaduslikus kirjanduses vähekasutatavaid, tavaliselt propagandistliku žanri hulka kuuluvaid sententse on ohtralt. Sõnad *cruel*, *inhuman*, *hideous*, *horrifying* on üpris sagedased. Tahtmatult arvan, et samad sõnad esinevad umbes sama sagedusega praegu kodumaal ilmuvates trükistes Eesti Vabariigi või Saksa okupatsiooni kohta. Võõbuse puhul taktiline viga – pagulasautori teose objektiivsuses kaheldakse niikuinii. Kui sellele eelarvamusele veel peale raputada emotsionaalselt laetud termineid, on reaktsioon välismaalasest lugeja poolt paraku tihti negatiivne. Eriti kuna meie aja lugejaskond on kuulnud hullematestki veretöödest kui Läti Henriku kirjeldatuist.

Keeleliselt on Võõbuse teos üldiselt arusaadav. Siiski leiame siin-seal kohti, kus keeleline korrektor on olnud lohakas ja lugeja jääb teksti keerukusi mõistatades nõutult pead kratsima (näiteks lk. 45, märkus 5).

Lõpuks pean märkima, et suurem osa esimesest köitest ei olegi pühendatud eestlaste ühiskondliku süsteemi kirjeldamisele (ehkki pealkiri seda lubas), vaid hoopis taanlaste ja Ordu vaheliste kisklemiste arutamisele, paavsti legaadi Modena Villemi seiklustele ning ennekõike arveteõiendamisele piiskop Albertiga. Kõik need teemad on ju huvitavad ja nende kirjeldaminegi vajalik, kuid autori antud sihiasetusest kalduvad nad kõrvale.

K O O P A S

Ilmar
Mikiver

Ma trein nüüd esimest ratast

Koopasuu ees kदारikus
valvab tiiger-môôkahammas
jumala eest

Pea teeme teid pea teeme sildu
tee sillutame taevasse
parema tee põrgusse
pea veab ratas rõugu nisu
vaadi vett ja teise veini
telist

puitu
ja pudretti
paganate pääluid
ja sõrvelaste sääreluid

Pea juba trükib rotoratas
jumala eest

inimõiguste hartatki
valvab tiiger-môôkahammas
kuradi eest

inimkohustuste gulaagigi
pea viib sinna sillutet tee
rullib mu omatreit ratas

Saa saa rattakene
teki teki teekene
põru lahti põrguauku

8. I 1976

V A B A R I I K

Meil oli vabariik
taevaserval mere ääres
karukoopas oli
küünte ja hammastega klammerdus koopasse
terasvedrudega taevaserva

Aga me kiskusime ja rebisime
me sikutasime ja punnisime
ja saime ta
vajalike mõõtmiste järgi
enam-vähem täpselt sinna
just siis
kui vedru võpatas

Siis vabariik vallandus
lendas vuhinal üle laotuse
ja sukeldus kajakana
tiibu liigutamata
otse alla

3.I 1976

Ottomar
Kaiviilija

Inglismaal on võimalus anda eesti keele eksamit nn. O-tasemel (Ordinary level), millisel eksamil on haridusministeeriumi tunnustus. Sellest eksamist on olnud osavõtjaid järgmiselt: 1965 – 1; 1966 – 3; 1967 – 1; 1968 – 0; 1969 – 2. Hilisematel aastatel pole ilmselt kandidaate olnud.

Nüüd püüab Cambridge'is tegutsev elukutseline koolimees Enn Saluveer seda eksamit taas elustada. Inglismaa eestlaste nädalalehes *Eesti Hääl* avaldas ta 21. jaanuaril *Üleskutse lastevanematele ja noortele*, milles loeme muuhulgas: *Kahjuks pean tarvitama sel puhul ingliskeelset terminoloogiat, et oleks analoogiline teiste keeltega vastavate eksamite sooritamisel ja Meil tuleb meeles pidada, et "Examinations Boardid" (ja "Council'id") siin maal on ärilised ettevõtted, samal ajal nõutakse aga neilt eksamite läbiviimisel ja ettevalmistamisel küllaltki kõrget akadeemilist taset.*

Milline on Enn Saluveere „ingliskeelse terminoloogiaga eesti keel“ ja „küllaltki kõrge akadeemiline tase“, sellest annab näiteid tema kaks „O-leveli“ etteütlusteksti, mis peavad ilmselt abistama eksamile ettevalmistajaid. Tekstid ilmusid *EH* tänavuses esiknumbris lisaga: *Lugege see tekst ettevaatlikult läbi ja siis vastake inglise keeles alljärgnevatele küsimustele.*

Täitsin käsku ja lugesin tekstid „ettevaatlikult“ läbi. (Miks ettevaatlikult? On siin midagi karta? Autor mõtleb ilmselt: *carefully*, hoolikalt.) Toon järgnevalt mõned väljavõtted, lisa-des sulgudes mõne omapoolse tagasihoidliku küsimuse.

„Meie juurest kooli on ainult kümne minuti tee. (Meie juurest? *Või meilt? meie kodust?*) Meie tavaliselt jalutame, kuid kui ilm on halb, siis peame omnibussi võtma. (Jalutame – *walk* – või läheme jala? *Siis* on ülearu.) Omnibus peatub just koolimaja ukse ees. (*Õigekeelsuse sõnaraamatus on omnibuss. Üks s vajaka.*) ... Võib aga ka seda juhtuda, et buss on juba nii täis, et peame maha jääma. Siis ei jää muud üle, kui jalutada. (Jälle *jalutada*. Miks mitte *jala minna*? Ja milleks koma?) ... Meil pole magama jäämist karta, sest vanaema tuleb juba varakult ja ajab ülesse. (Kas mitte ainult *üles*?) Vanaema eriliseks lemmikuks (*favourite* – autori sulud) on aga meie kõige noorem õde – Leida. Tema on alles kuueaastane ja käib veel algkoolis. (Ikka *veel*? Arvaksin, et *juba!* Või siis *alles.*) ...”

Head eduksamikandidaatidele!

Ivar
Lill

Ei, vaevalt tahaks sellele anda nime *Mini-Pocono*. Aga küll võiks olla *Mikro-Pocono*, sest peamiselt nende ideede ja mõtetega, mida Pocono seminarist (vt. AK 4/76:22) koju sai kaasa võetud, alustasime meie oma väikese Lõuna-Rootsi seminari oktoobrikuul.

Mõte oli tekkinud juba varem. Loomulikult sunniti mind ja ka Jaan Uustalut jutustama veidi kõigest sellest, mis „seal Pennsylvania mägedes“ toimus sel suvel. Ja kui ühel õhtul, või õieti hilisel öötunnil hakkasime arutama, mida kõike Lõuna-Rootsi eestlased konkreetselt võiksid teha, et oma seltskondlike kokkutulekuid kõrgemale tõsta nende tavalisest, peamiselt passiivsest pinnast, siis tekkiski mõte korraldada seminar nende küsimuste valgustamiseks.

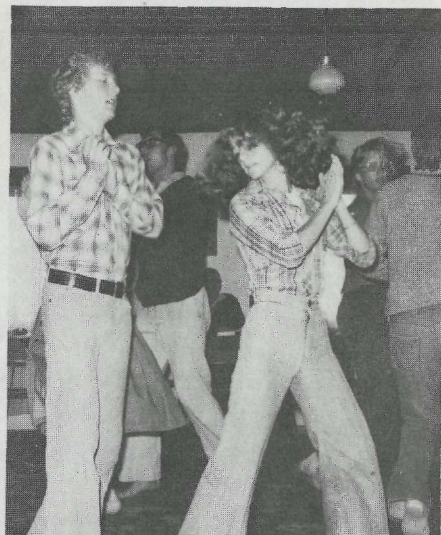
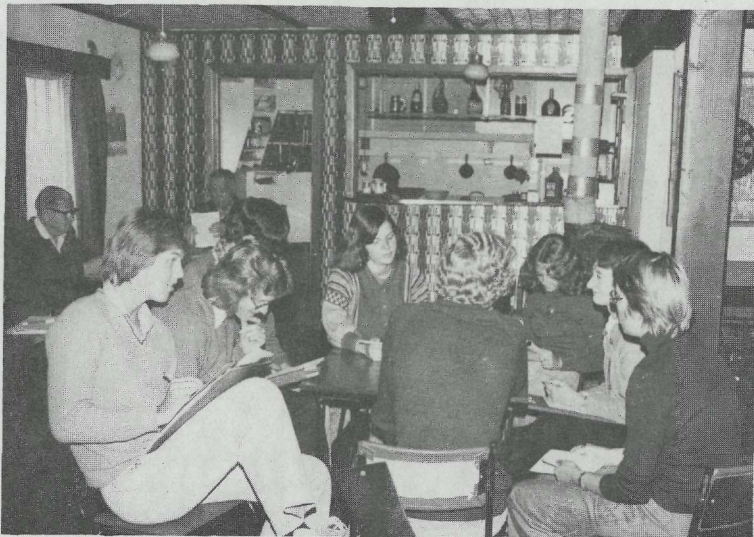
Üks peamõte oli meil juba algusest kindel, nimelt et kõik, kes seminarist osa võtavad, saavad sealt lahkudes endale ülesande või programmi kaasa, millega nad *konkreetselt* võivad hiljem pihta hakata. Leidsime, et meile aitab udujutust ja kenadest fraasidest, millest niikuinii igale üksikule isikule pahatihti midagi konkreetselt välja ei tule.

Niisiis kohtusime ühel laupäeval sügavas Lõuna-Rootsi metsas (nii sügavas kui see nüüd ainult Lõuna-Rootsis olla saab...) Meid oli kohal tubli tosin, kellest kümme aktiivselt seminarist osa võtsid. Kutsed olime välja saatnud paari-kolmekümnele isikule eri vanadustes ning eri huvide ja tagapõhjaga.

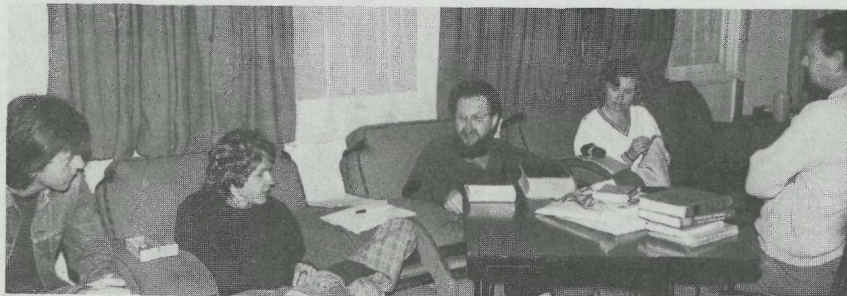
Alustasime „ajurajuga“ (või õigemini „aju-rünnakuga“). Munesime ja pigistasime 20 minutit ja hakkasime siis pihta oma vedelate ideede taignast konkreetsete küpsiste küpsetamisega. Ettepanekudaju-rünnakust olid jaotatavad viide ossa järgnevalt: informatsiooni-küsimused, kultuur & haridus, poliitika, kontakt ehk side ning võimalikkude lokaalsete huviringide teemad.

Saime kokku umbes kuuskümmend ideed (nendest 15 huviringide osas) ning huvitavamate näidetena nendest võiks ehk nimetada järgmisi:

(Järg lk. 18)

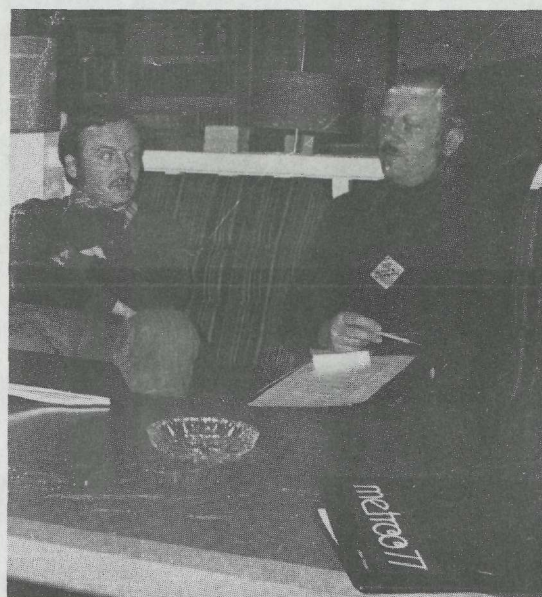
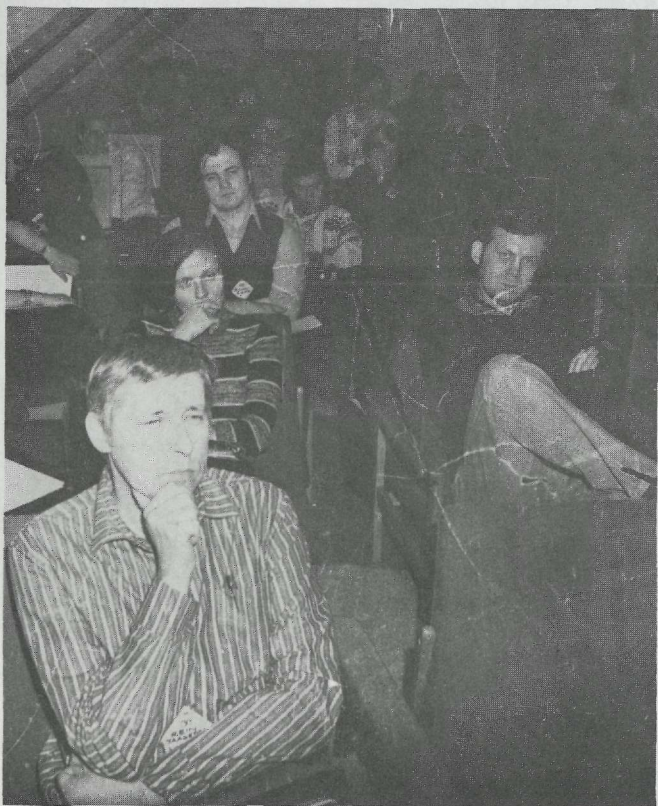
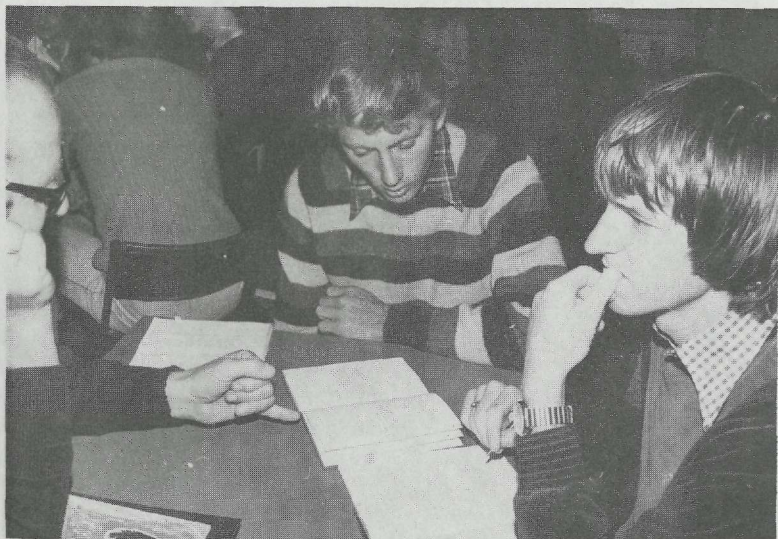

*Austraalia
mü 6. kursus*

„Mikro-Pocono“

- organiseerida lehtede- ja ajakirjanduse-grupid;
- tõlkida ja levitada artikleid Eestist ja Eesti kohta kohalikule ajakirjandusele;
- valmistada info-pakk Eesti kohta Rootsi koolidele;
- korraldada kursused tõlkimise, eesti kunsti ja kirjanduse arengu kohta;
- aktiivsemalt osa võtta Rootsi poliitilisest elust (ja selle kaudu võimalikult mõjutada eestlusega seotud asju).

Kõik need ideed ja tööalad said siis ka ära jaotatud seminari ajal, nii et iga osavõtja sai endale mingi ülesande.

Kokkuvõttes: tore ja kasulik ettevõtte, huvitavad ning huvitatud osavõtjad, lootusrikkam ja veidi aktiivsem (võib loota) tulevik, olgugi et senini on vaevalt tööga igas kandis pihta hakatud.

Oleks tore kuulda, kas midagi taolist on mujal ka juhtumas!

...ehitas ISE *Metsäiliskool Rootsis (5.-9.I 1977)*

Jaak
Maandi

Metroo motoks võiks panna luuletuse, mis vist on Eno Raualt:

*Täna ma jutustan järgmise loo:
elas kord Mutt, kellel oli METROO.
Just nagu päris, kuid lühem ja pisem.
Selle ta kaevas ja ehitas ISE.*

Mis on *Metroo*?

Metroo on lühend mõistest *Metsäiliskool Rootsis*. Sõna *metroo* pole muidugi uus: senini tähendas ta allmaaraudteed – või, nagu seda seletatakse entsüklopeedias: „peamiselt maa-alustes tunnelites, harvemini estakaadidel paiknevat linnasisest raudteed“. See nimetus on, nagu teada, pärit Pariisi *metro*'st, mis omakorda on lühendus nimest *le metropolitain*. Selle taga peitub omakorda kreekakeelne *μητρόπολις* – alul tähenduses *emalinn*, mis moodsates keeltes on saanud tähenduse *suurlinn*, eriti *maailmalinn*.

Nimi *Metroo* annab niisiis mitmeid assotsiatsiooni-võimalusi: näiteks kommunikatsioon ehk ühendus, edasi midagi suurlinlikku ja kaasaegset; kes soovib, võib assotsieerida ka maa-aluse või isegi põrandaaluse tegevusega.

Metroo 77 avati ettekandega *Maailm ja meie aastal 2007* ja lõpetati „ajurünnakuga“ (*brain storming*) peale ettekannet *Võimalikke arengusuundi Nõukogude Eestis*.

Nende ettekannete vahel arutati nelja ööpäeva jooksul küsimusi meie rahvuslikust kuuluvusest, meie ühiskonna asendist maailmas ja eesti rahva tulevikust. Kui seni on sageli räägitud palju sellest, mis kunagi oli, ja pealegi nii nagu muud maailma ei olekski, tahtsid *Metroo* korraldajad puudutada minevikku ainult nii palju kui see mõjutab või seletab meie olevikku ja tulevikku; Eesti arengut ja probleeme püüti valgustada seoses ümbritseva maailmaga nn. makroperspektiivis.

Neid eesmärke alati ei saavutatud. Esines ka vaidlusi mineviku teemadel, millele metroolased andsid aga varsti nimetuse *dinosauruste võitlus*. Enamik loenguid ja arutelusid (nagu ka lühinäidendid ja filmietendus) tabas aga märki.

Metroolt lahkudes näis vist kõigile, et midagi erakordset on üle elatud ja et midagi on liikuma pandud.

Mt. Baw Baw *Austraalia Metsaülikool 2.-9.I 1977*

N. S.

Mida tehti meie tänavuses Metsaülikoolis? Järgnev lühikokkuvõtte tahab aru anda ja loodab ka äratada huvi (või vähemalt uudishimu) potentsiaalsetes osavõtjates tuleval aastal. Nime tagem siinkohal kõiki ühtlase nimetusega „osavõtjad“, selle asemel et rääkida õpilastest ja lektoritest, sest Metsaülikool pole harilik kool, kus seisuste või ametite vahed nii täpselt oleksid piiritletud. Igaüks andis nii palju kui ta võimeline oli, ja igaüks sai sellest koolist midagi, sest loengud, diskussioonid ja muu tegevus olid avatud ühtlaselt kõigile kohalolijaile, nagu see alati on olnud Metsaülikooli tavaks.

Kursuslasi hakkas kogunema Mt. Baw Baw asulasse, Melbourne'i eestlaste suusaklubi *Du Nord* hoonesse juba 1. jaanuari õhtupoolikul. Esimese mulje põhjal võis peaaegu kahetsema hakata, et suuski polnud kaasa võetud, sest Austraalia suve kohta oli ilm ebataavaliselt külm, tuuline, udune ja vihmane. Keegi poleks imestanud, kui öösel hakanuks sadama lund. Seda siiski ei juhtunud, kuid esimesel paaril päeval oli klubihoone suure ümariku raudahju ümbrus kõige populaarsemaks paigaks.

Ametlikult algas tegevus pühapäeva, 2. jaan. hommikul Melbourne'i EELK Pauluse koguduse õpetaja Aadu Meeksi avapalvuse ja lipuheiskamisega. Need peeti majaesisel lipuväljakul, kuid kõigil oli hea meel jälle tuppa ahju lähedusse tagasi saada kooli juhataja Tiiu Salasoo avasõna kuulamiseks. Edasi läks tegevus juba harilikku rada, mitte unustades kohvipause, mida eriti esimeste päevade ilmastikus innuga oodati.

Loengud ja arutlused hõlmasid eestiainelisi teemasid kaugest minevikust kuni tulevikuni, samuti kaasaegseid probleeme Austraaliast ja mujalt maailmast. Regulaarse tegevuse hulka kuulusid veel koorijuhtimise seminarid, ja enamik pidi Metsaülikooli Segakoori ees seistes näitama, kas saadud õpetusest midagi kasu on olnud. Kõige tähtsam regulaarne tegevus oli muidugi igapäevane eesti keele tund.

Peale eelmainitu käisid soovijad koos veel rahvatantsu, laulu ja luule huviringides ning pea igaüks oli muu tegevuse vahel ametis mõne ettekande koostamise ja harjutamisega lahkumisohtu puhuks. Need läksid kuidas kellelgi: mõnel viperustega, mõnel ilma, kuid head tuju ja lõbu oli laialt.

Ülaltoodu võib küll kõlada liialt kontsentreeritud programmi-
na, aga tegelikult oli vahelduseks ka vaba aega. Toimus ka üks organiseeritud ja mitu omaalgatuslikku matka, kuid energiat jäi noorematel veel ülegi.

Kursuse kaheksandal ja lõpupäeval, kui tavakohaselt arutati läbi koosveedetud päevade head ja halvad küljed, oli rõõmustav kuulda konstruktiivset kriitikat, mida Metsaülikooli seitsmendal kursuse korraldajad kindlasti arvesse võtavad, selleks et järgmine kursus kujuneks veelgi paremaks.

BLACK JOE OSTIS UUE AUTO — kalli, ilusa ja rahvusvärvides: sinine katus ja valge kere. Aga must? Must on Joe ise seal sees. Ta kutsus mind proovisõidule. Black Joe kõrval istus meie ühine naine — see hea hing, kes kahe mehega elades ei ole lõhki läinud ei pikku- ega ristipidi. Tagaistmel, kus alati istuvad targemad ja väärikamad inimesed, istusin mina.

SÕIDUSIHT OLI VALITUD haruldane, kus minu teada ainult vähesed eestlased on käinud: Estonian Centre — üks Toronto vaatamisväärsusi. Maa ilma larakas kallist maad, park ja hoonetekompleks Highway 0,5 ja Careless Drive'i loodenurgas, Torontost kiviviske kaugusel, kuid ometi linnast väljas. Meil polnud mahti paigaga põhjalikumalt tutvuda, ainult tiirutasime veidi ja Black Joe kommenteeris.

ESTONIAN CENTRE'I SÜMBOOLSE KESKPUNKTI moodustab memoriaalobelisk, nosplikujuline sammas. See on pühendatud kõigile soome sugu ninatarkadele, suurtele ninadele, ninassekargajatele ja ninasarvikutele, kes isamaa asjade ajamisel on lasknud endid ninapidi vedada, endile ninanipsu mängida või vähemalt nosu täis joota. Ninameeste nimed on raiutud samba külgedele ja esimese mehe auväärset kohta naudib — ei keegi muu kui liivi vürst Kaupo. Järgneb lõputu hulk nimesid: ... papa Jannsen ... Aadu Grenzstein ... Vares-Barbarus ... dr. Mäe ... kui noppida üksikuid tuntumaid — ja ikka edasi-edasi, kuni tulevad need, kes veel praegu oma nina tuule järele seavad, vaevleval kodumaal ja raevlevas paguluses. Trikkide ohvrid, ideoloogiliselt altveetud, mõttetute sihtide eest võidelnud, pettunud...

HUVITAVALT PAIGUTATUD HOONESTIK põimub pargiga, nii et raske on ütelda, kus üks algab ja teine lõpeb. Ebamoodne ja fantaasiavaene inimene võib seda nimetada segaduseks; tegelikult on selles rütmi, struktuuri ja isegi plaani — nagu meie välisvõitluses.

KEHAKULTUURI HOONE, suurim selles kompleksis (ja muidugi „Kalevipoja" nime kandev), on juba mõõdetelt sümboolne, kuna eesti kehalised kultuurid on vaimseid alati varjutanud. Hoones asuvad mineviku suurustele pühendatud Lurichi nimeline eesti spordiarhiiv, bürooruumid paljudele suusa- ja laskesportklubi- bidele ning pensionäride ühingu jaoks ehitatud võimla ja ujula. Viimased on ehitatud Noortefondi summadest generatsioonide-vaheliseks tänumärgiks. Eesti vanemad ei saanud hakkama

võimla ja ujula ehitamisega noortele. Noorte suurejooneline „kättemaks“ oli nende ehitamine vanematele. Ise nad neid ei vaja, olles maast-madalast harjutatud kasutama Kanada omi.

MAJESTEETLIKU PÕHJAMAIKUSEGA PAIKNEB kasesalus kõrgete kunstide koda, kus asub teatri- ja kontserdisaal, kunstigalerii, eesti kunstiajaloo eriraamatukogu ja kultuuriarhiiv. Selle ilusa hoone ümber toimub palju piikide murdmist. Teatrisaali kasutavad rendi alusel ka teised rahvusgrupid. Ainsad, keda sisse ei lasta, on filmid ja esinejad kodumaalt, kuna nende kunst ei olegi kunst, vaid ainult propaganda. Sama probleem on kunstigaleriiga – nõutakse kõikide nende kunstnike tööde kõrvaldamist, kes 1944.a. sügisel ei saanud laeva või paadi otsa peale. Raamatukogus sama lugu – keelatud kirjanduse osakond on mitmekordselt suurem kosher-osakonnast.

KULTUURIARHIIV AGA TÖÖTAB täiskoormatusega ja kõige aktiivsem on Esto-osakond, mis tegeleb lingvistikaga – esto-anglo keelemurde ehk slängiga. Tuleviku uurimuste huvides on seni kogutud üle 12 000 märksõna ja kogu on üks täielikumaid inglise keelepiirkonnas. Teadaolevalt on eesti kogust täielikum ainult suur jidiši sõnaraamat (kui seda slängiks diskrimineerida).

VÄGA ELAVA NURGA ESTONIAN CENTRE'is moodustab ärihoonete rühmitus, kuhu üüri enampakkumise alusel lastakse sisse ainult üks igast äriliigist. Nii on seal ainult üks liha- ja vorstikauplus, üks ajaleht, üks kindlustusbüroo, üks kingsepp, üks vihusaun ja üks suveniir-shop. Algul tekitas see korraldus tohutut pahameelt, aga kui Estonian Centre'i juhatus asja ära seletas, siis rahustuti peagi. Eestlane on ju isemeelne küll, kuid ega ta loll pole, kui asi ilusasti ära seletada. Meil on ju ~~üks maailmavaade, üksainus rahvuslik partei, üks keskorganisatsioon – miks peaks meil siis muu kauba müüjaid mitu olema?~~

ju üks maailmavaade, üks rahvuslik partei, üks keskorganisatsioon – miks peaks meil siis äkki muu kauba müüjaid mitu olema?

RAHUTUD RAHUNESID, teine lihunik õppis ümber kingsepaks, teine kindlustus-agent hakkas juukselõikajaks. Mõned kohanemisevõimetud orienteerusid ümber teisest rahvusest kundele, mõned vabastas vikatimees äri- ja töökohustusest üldse. Nüüd on ainsaks probleemiks, et eestlaste seast ei tõuse lihtsamat sorti ärimehi – hakka või muulasi sisse laskma.

KOOLIMAJA EI OLE VEEL EHITATUD, kuna ei ole entusiaste, kes seda ehitamist tagant tõukaks. Aga koht on varutud. Ja veel teisigi olulisi kohti... tüdines Black Joe tiirutamisest-lobisemisest ning keeras Hwy 0,5 peale tagasi. Ma küsisin, et kas tohin kirjutada? Lase käia, arvas Black — aga kui supi keedad, siis sööd ise.

NÜÜD MUL ON NIISUGUNE TUNNE, et kui mõni loeb ja aru ei saa, siis ärge minult küsige. Mina ei oska ka pikemalt seletada, nagu ma ei tea isegi seda, kuhu see Estonian Centre on jäänud. Käisin mõned õhtud hiljem oma autoga tuuritamas ja otsimas, kuid ei leidnud. Karta võib, et teda pole olemaski, nagu ka Black Joe olemasolu muutub järjest kahtlasemaks. Igal juhul: kui seda Centre'it olemas ei ole, siis raha selle jaoks on ikkagi olemas ja see seisab Eesti Ühispingas.

„Eesti Rootsisis“

(Vrd. EPL 15.12.1976:3)

*Evald
Uustalu*

Rootsist on pikkamööda saanud sisserännumaa. Ta polnud seda veel sugugi 1944. a. sügisel, mil saabus põgenikelaine Eestist. Esimeste saabujatena on eestlased ka esimestena hakama saanud oma tuleku, kohanemise ning järgneva elu-olu kirjelduse trükis avaldamisega. See saavutus on oluliselt Bernard Kangro ja tema juhtimisel tegutseva *Eesti Kirjanike Kooperatiivi* teene: jõuludeks 1976 said nimelt ettetellijad kätte 287-lk. kriitpaberile trükit suurekaustalise raamatu *Eesti Rootsisis*.

Samaaegselt ilmus teose tõlge *Estland i Sverige*. Pealkirjast võiks välja lugeda, et eestlased taotleavad mingi geto loomist. Õnneks dementeerib eessõna niisuguseid püüdeid selgesõnaliselt. See peaks ka selguma originaali lähedalt järgivast tõlkest. Vähemalt ei hakka katselisel kontrollimisel lahkuminekuid silma.

Ülevaade sõnas ja pildis (raamatu õigustet allpealkiri) jaguneb nelja ossa: *Eesti nagu ta oli* (26 lk.), *Pagulaste probleemidest Rootsisis* (43), *Tegevuse suundi ja saavutusi* (139), *Eesti keskused Rootsisis* (58). Viiendana lisandub kokkuvõtlik *Tagasi-vaade* (2 lk). Järgnevad veel lõpusõna, isikunimede register ning ettetellijate loetelu.

Kuigi tekstis leiduv fotomaterjal muudab klambrites antud arve, on ometi selge, millisele osale asetab teos pearingu. See peatükk annab üldiseloomustuse eestlaste ühiskondlikust tegevusest Rootsis. Käsitlemist leiavad poliitiline tegevus, kool ja vabaharidustöö, kirjandus ja kirjastamine, teater, muusika, kujutav kunst, rahvatants, võimlemine ja sport, kirikud, akadeemiline haridus ja teaduslik töö.

Käsitlusviis on enamasti üldistav, kohati aga ka üksikasju esitav, eriti neljandas peatükis, mis vaatleb eraldi Lõuna-, Lääne-, Kesk- ja Ida-Rootsi eestlaskondade arengut.

Kui sisujaotus on hästi süstematiseeritud, ei saa öelda sama peatükkide sisu kohta, kus käsitlus osutub enamasti esseistlikuks. Tõenäoliselt paratamatus, kuna süstemaatiliseks käsitluseks vajalikke eriuurimisi leidub ainult üksikuid. Ühtlase ja tasakaalustatud ülevaate huvides on neid võrdlemisi tagasihoidlikult kasutatud. Ega esseistlikul käsitlusviisil muud viga olegi kui et kaotsi ähvardab minna arengu järgimine ajalisel. Seda puudust korvab küll suurel määral kronoloogiliselt koostet neljas peatükk, mis annab eripaigus toimunud tegevusest ümara ja selge ülevaate.

Teoses esitatud 627 pildi paigutamiseks ajalises järjestuses polnud muidugi eeldusi. Eriline tarve selleks näib ka puuduvat, kuna enamus allkirjadest toob aastaarvudki. Fotode paigutamine näitab suurt leidlikkust, meeldiva mulje jätab eriti ka kaitsepaberi foto-kollaaž. On muidugi kahju, et grupifotode arv ületab žanrivõtete oma: tundmatud näod ütlevad vaatlejale vähe. Aga parema tasakaalu huvides tulnuks tunduvalt vähendada fotode üldarvu. Sellest on kirjastus kergetaimitavavil põhjusil loobunud, olgugi et seejuures oleks saanud tunduvalt vähendada vigade arvu pildiallkirjades esinevate isikunimede arvel. Nimevigu esineb ka tekstis, aga antud olukorras on see vabandatavuse piires.

Teosest jääb väga häa mulje, mida käesolevad kriitilised märkused ei taha vähendada. Ei ole kahtlust, et meil on kõik põhjused olla tänulikud Bernard Kangrole selle hoole ja vaeva eest, mis ta on pühendanud tole hiiglamaterjali kogumisele-korraldamisele ja raamatu eeskujulikule trükkitoimetamisele. Sellise teose ilmumiseks oli ka ülim aeg. Juba väheste aastate pärast võiks see hoopis raskem olla, kui mitte üldse võimatu.

Muinasjutt Grandi leidmisest (1976)

Läbi unemaastike (1975)

Pööriöö külaskäik (1974)

*Ilmar
Mikiver*

Eestis armastatakse praegu kirjandust sahteldada ja lahterdada. Arvo Valtoni puhul kõneldakse nüüd „avatud vormiga novellist“, „mudelsituatsioonist“, „tinglikkuse“ võimuhaaramisest „vahetu kogemuse“ üle, „mitmusliku inimloomuse“ äratundmisest ning teose „mitmetähenduslikkusest“.

See on kriitika kriisitunnus.

Lihtne tõde on see, et kodu-Eestis on kirjanduse suured vormiuuendajad nagu Arvo Valton, Mati Unt ja Vaino Vahing kriitikutest ees: viimastel on tegu, et vermida mõisteid, mille abil saaks loojaile järele jõuda, vähemasti midagi tabada nende üha uuenevast ja arenevast loomingust.

Milline on olnud Valtoni areng pärast aastat 1972 – novellikogusid *Sõnumitooja* ja *Õukondlik mäng*, milledega lõppes mu ülevaade tema loomingust *Manas* (nr. 41:40–51)? Paigutasin tookord Valtoni loominguga „iironilis-müütilisse“ traditsiooni Northrop Frye tuntud mudelil, mis jaotab viimase mitme tuhande aasta maailmakirjanduse viide faasi.

Seda õigustas Valtoni nägemisviisi muutumine (tema esimese viie kogu perspektiivis) üha viirastuslikumaks – sageli paaris irooniaga – mõistes viirastuslikku sellisena nagu see esineb Kafka jutustustes ja Ristikivi *Hingede öös*. Valtoni *Sõnumitooja* üksi pakub näiteid sellest viirastusliku elemendi progressist. *Pärkmani pagariäris* kummitab võimalik ebatõelus vaid vilksamisi, novellides *Vernanda leib*, *Haud* ja *Tagasi* jalutame kuutõbistena kaasa päätegelaste tiirudel läbi nende kummaliste elu-etappide; novellis *Silmus* – kõigis selle kolmes versioonis – viibime juba täiesti unenäolises seisundis, kus inimese hingemaastikul viirastub nüüdisaegse tsivilisatsiooni tõsiste probleemide murelik tulevikuprojektsioon, võiks ütelda Ü. Randviiruga (*Keel ja Kirjandus* 6/1976:371).

Valtoni järgnevad teosed on nende tendentside edasiarenguks ja neist möödajõudmiseks. *Läbi unemaastike* on mida päälkiri juba ära ütleb: autori ulmamaterjali inventuur. Siin leidub küll

isikupärast, lapsepõlve-kodust üha järele-heiastuvat, küll aga ka arhetüüpilisi ulmaseiklusi, mis moodustavad kogu meie kultuurkonna kollektiivse alateadvuse (ekslemine tundmatuis koridores, paaniline pakkimine rongile jõudmiseks, esinimine tundmatus osas laval jne.) Enamasti on see materjal iroonilises suunas edasi arendatud, autor on lisanud omapoolse instseneeringu (näit. *Tulede vahel*, *Freudistide võim*). Instseneerimine on aga vältimatu: autor peab igale maastikule andma vähemalt alguse ja lõpu.

Lõputu ringiekslemise ulm leiab Valtonil põhjalikumat töötlust omaette teosena, pikemas novellis *Muinasjutt Grandi leidmisest*. Sellest on olemas juba hulk variante — Kafkalt, Hesselt, Ristikivilt, Undilt, küllap enamailtki. Valtoni ruumiviirastus toimub vabrikus, võibolla tänu tema insenerikooli ja kaevandustöölise kogemustele. Selle taga peitub ehk see spetsiifiliselt valtonlik vastus olemise põhiküsimustele: mis? ja miks?

Ent viirastuslik realism kaob, kui loobutakse reaalse ja viirastusliku kõrvutamisest üsna lähestikku. Valton loobub sellest novellikogus *Pööriöö külaskäik*. Siin toimuvad fantastilised muunded rahvajutu või piibliteksti endastmõistetavusega. Siin ei ole tegelased enam osaks ühiskondlikes mudelais, vaid kosmiliste jõudude kehastajaiks. Taandub irooniline element. Esiplaanile maailma määravate jõudude seas astuvad Armastus ja Surm.

Pööriöö üheteistkümnest novellist käsitlevad kaheksa armastust ja surma — kas siis armastuse-surma või surma-armastuse ühis-sündroomina (kuues loos) või kumbagi eraldi (kahes). Ülejäänud kolmest on üks, *Loomine*, kirjutatud rahvajutu vaimus, teine, *Ravimine*, šamanistliku nõiatoimingu introspektiivse protokollina ning ainult kolmas, *Prohveti tagasitulek*, läbi-nähtavalt ühiskondliku satiirina. Niisiis võib ütelda, et *Pööriöös* hakkab ülekaalu saavutama müüt, eriti tähenduses „tegelikkuse üldistatud fantastiline peegeldus meeleliste, loodust hingestavate kujutluste abil“ (*ENE* 5). Selliste hingestuste hulgas näeme Valtonil robotrüütli, kuradit, Issandat ja mitmesuguseid kodukäijaid kalmu alt. Nad täidavad ka ligilähedaselt mütoloogilist ülesannet: seletada oleva tekkimist, suunda või olemust.

Valtonil ei ole enam vaja tõestada oleva mitmetähenduslikkust ega paisata selle läbivalgustamiseks olevasse viirastusvälke. Valtoni olev oma värskeimas üldistuses on omandanud usundeid sünnitavate nägemuste monoliitsuse.

Seetõttu kõlavadki *Pööriöö* tekstid kohati nagu Salomoni ülem-
laul või kui aastatuhandeid tradeeritud rahvajutt.

Sumeriidi profülaktika (*Algus vt. AK 6/1976:11*)

*Alfred
Kurlents*

- 2) Sumeri silpkirja dešifreerimine on seotud laharvarvamustega isegi sumeroloogide hulgas, mida ka autor tunnistab: ... *võimaldab mitmesugust ümberpanekut* (17). Keegi ei tea, kuidas neid sõnu tollal hääldati. J.H. meetodiks on küll „vilunud silmaga“ leida eesti keele vasteid, eriti nende *kõlast väljahääldamise juures* (119). Aga see on ju tema enda hääldamine, mitte algupärane sumeri oma, mida keegi ei tea ega tunne.
- 3) Oma vilunud silmaga kiilkirjade sõnastikest „eesti sõnu“ välja noppides jätab J.H. mulje, nagu oleksid need sõnad valdavas enamuses, mida nad aga kaugeltki ei ole. Et niisuguseid „eesti moodi“ sõnu võib igalt poolt leida, olgu toodud näide ka ühe „alaväärtusliku“ rahva keelest. Need on Austraalia mustad pärismaalased, kelle tõuline päritolu on samuti alles vaieldav. Üks nende muinasjuttudest algab nii: *Kirililli* (kiri-lill) suguharus elas kord must sõjamees *Vayamba* (-vanemba). Ta varastas endale naise *Sisaliku* suguharust ja põgenes temaga *Nabanja* (- Nabani) jõe äärde. (*OLION* 4/1957). Kas siin ka eestlaste esivanemad? Inimkeele häälikute piiratud arvu tõttu võib seesuguseid kokkusattumisi leida lõpmatuseni.
- 4) Seletamata on jäänud, miks need kõrge kultuuriga ürgeestlased-sumerlased rännates Läänemere äärde unustasid nii oma kirjakunsti, ratastega sõidukid, põllumehekalendrid, eepilised poemid Gilgamešist, tosinad jumalaid ja muu, aga J.H. arvates kaasa tõid kohanimed nagu *Pärmumaa* ja *Kuramaa*.
- 5) Sumerlaste teokraatlikud-orjanduslikud linnriigid, kus jumal on ainuvalitseja, maapealne kuningas ta tahte tõlgendaja ja tavaline inimene lihtsalt ori selle jumala mõisas – see kõik on risti vastu meie esihõimude usundile, mis piirdus surnutekultuse ja animistliku looduse austamisega metsavanade,

maaemade jt. näol. Meie esivanemate vana ning auväärt rahva-usund on sügavamalt mõtestatud kui sumerlaste oma.

- 6) Sama põhjendamata on katse eesti rahvusromantikast siduda sumeri omaga 8-harulise tähe-motiivi abil. Meil esineb küllaltki sageli ka lumekristalli 6-haruline motiiv.

Ebameeldivalt mõjub autori hoolimatus eesti õigekirjutuse vastu. Eesti algkooli lõpetanu ei teinud vigu, mida endale lubab Viljandi maavalitsuse sekretär: *salusi, terasi, odasi, hanesi, keerlenud, apelsiin, koopa elanik, aastasajand* jms. Need ei ole juhuslikud vead, sest trükivigade paranduses palutakse *pikkasid* (lk. 46) asemel lugeda *pikke!*

Aga mis lähevad seesugused pisiasjad korda mehele nagu Jüri Härmatare, kes ütleb endast: *Olen neid küsimusi viimase viieteist aasta jooksul õige põhjalikult uurinud*. Ta siht on oma raamatuga näidata, et oleme vaimset mineraalvett jaganud maailmale juba igivanast ajast saadik. Sellest pole küllalt: *Kuna sumeri kirjutatud keel oli esimene, olen arvamusel saanud, et meilt on laenatud, mitte meie ei õlnud laenajad*.

Kui sumeriidiga katsutaks nakatada vaid eesti lugejaskonda, poleks see väärt uut kriitilist sõnavõttu. Kuid autor kuulutab: *See käsitus on vaid lühiülevaade valmimas olevast pikemast ingliskeelsest tööst, mis on õigupärast mõeldud kitsamatele teaduslikele uurimis-ringkondadele ja on täis raskepäraseid väljendusi, oskussõnu ja viiteid.* (11) Kui see sumeriidiga laetud pomm plahvatab ingliskeelse lugejaskonna seas, siis juhtub see, mille eest hoiatas prof. Saareste eespool tsiteeritud kirjutises: *See teeb meid võõraste silmis ja kriitiliste inimeste meelest naeruväärseks*.

Jüri Härmatare, veel on aega järele mõelda, ingliskeelse kolm korda mahukama teose väljaandmisest loobuda ja selleks ettenähtud summa annetada EESTI TÕLKEFONDI – väärtteoste tõlkimiseks.

Toimetuse
märkus

J. Härmatare raamatu kohta on vahepeal pikemalt sõna võtnud Paul Ariste (Kodumaa 9. 2. 77:6j) ja Hannes Oja (VE 15 2 77:7).

Lõunamaa linn. *Reindeer Records* 1976, \$ 7.50.

Laul: *Andres Raudsepp*; orkestratsioon: *Rafael Nuñez*;
helitehnika: *Mel Crosby*; sõnad: *Jyri Kork ja Andres Raudsepp*;
fotod: *Murray Wilson*; ümbris: *Eviija Liepins*.

Endel
Loo

Andres Raudsepal on ilus hääl ja Andres tahab laulda. Sellele lisaks on tal eriline isu juba esiplaadist peale (kaheksa aastat tagasi) kippuda Lõunamaa linna. Seda viimast tuleb mõista. On ju meie trubaduur eelkõige lüürik-unistaja-igatseja Põhjalast. Niisiis kontrastne ja müstiline võlub. Ometi jääb laulja võõraks Lõunamaa linnas, kõnnib mööda, ei taba kirelindu, ei taipa pulbitseva vere lööki. Igatsus on, puudub aga eelaimuski andumusest.

Eriti nauditav kantileenis (ja sordiinis!), on Andrese hääl kohati juurde võtnud mingi tihedavõnkeline vibrato, mis kaldub vägisi ebageeldivaks tremoloks kujunema. Loota jääb, et see on juhuslik. Samuti kasutab laulja sekka liiga lamedatesse nootidesse laskumisi, mis mõjuvad rohkem „trikitamistena“. Pisut rohkem ühtlust häälepildis ei teeks siin paha. Veidi hääletreeningut ehk? Siis saaks ka nendest „pigistatud“ ülatoonidest lahti.

Jõulisemas haardes kujuneb tusedaks naudinguks sellel plaadil *Granada* – aga armas Andres, kõnetekst oleks võinud küll ära jääda! See rikub. Selles puudub ju nii karjuvalt vajalik ütlemissel lihtsus.

Mõte esitada *Malagueña Salerosa* samaaegselt kahes keeles on teretulnud, aga nii lohaklikku rakendust kui siin ei saa küll kuidagi andeks anda. Igavus tükib kiiresti kallale. Siiajuurde märkus pisiviperusest: „... ai-ai-ai tunded“ on halb tõlkelause. Sellel on eesti keeles koomiline kõrvalmaik. Ei usu, et selle pala juures (*Tunded*) naeru just vaja oleks. Või tehti nimme?

Lõunamaa linnas leidub palju kaunist ja naudingurikast. Plaat on meeldivaks lisaks välis-eestlaste helisalves. Siiski tahan siin ära öelda juba põlise soovi, mis mul väga sageli tekib Andrest kuulates nii plaadil kui estraadipõrandal: kui saaks kuidagi seda edvistamist-vigurdamist vähemaks ja ausustlihtsust asjale juurde! Siis oleks kohe kõigil kergem.

Helitehniliselt võib plaati pidada parimaks nii siin kui kodumaal seni toodetuist. Rafael Nuñezi orkestratsioon on meel-

divalt värske ja leidlik, Jyri Korgi tekst kõigiti naudingut rikastav, Evija Liepinsi ümbrisekujundus jõuliselt kaasaegne.

Seoses eeltooduga tuleb tõsiselt hinnata Andres Raudsepa vaeva ja hoolt kuue heliplaadi teokssaamisel *Reindeer Records* märgiga: *Uued laulud, noored hääled* (1969), *Reet* (1970), *Kajakas* (1971), *Peegeldusi* (1972), *Tule rändame mändide varju* (1972) ja *Lõunamaa linn* (1976).

Aitäh, Andres!

Teateid

Metroo

Selle nime all peeti Trollebo metsanduse koolis Smålandis 5.-9. jaanuarini esimene Metsaülikool Rootsisis. Osavõtjaid oli 49. Kava peasa moodustasid üksteist loengut: *Maailm ja meie aastal 2007* (Rein Taagepera); *Rahvuslik identsus ja identsuse kriis* (Helena Kiviloog, Toomas Tuulse, Jaan Seim); *Paguluse atitüüdid* (Ilmar Laaban; kommenteeris Raimond Kolk); *Kaksikeelsus* (Leena Männik); *Töölisliikumine 30-tel aastatel* (Anatol Renning; komm. Raimond Kolk); *Eesti ajalugu makroperspektiivis* (Hain Rebas); *Poliitilise kollaboratsiooni probleem paguluses* (R. Taagepera); *Varemik ja kapitalismi kriis* (A. Remning); *Naine Eesti NSV-s* (Mare Taagepera); *Unistus Harmageddonist – oopium pagulastele ja ikestatuile* (I. Laaban); *Nõukogude Eesti võimalikke arengujooni* (R. Taagepera).

Peale selle pühendati iga päev üks tund eesti keelele, loengutest või vabalt valitud teemadel tegutses kogu aeg seitse arutlusgruppi. Ühel pärastlõunal vaadati ja arutati järgnevalt läbi viis Tallinna telefilmi: *Foorum, Dirigendid, Vaarao sõjaväed, Kihnu naine, Inimene ja loodus*. Ühes arutlusgrupis oli teemaks ka *Aja Kiri*, tulemuseks uusi tellimisi.

Metsa- ülikool Austraalias

Juba kuues sellelaadiline kursus toimus 2.-9. jaanuarini Mt. Baw Baw's 26 osavõtjaga.

Loengud: *Jüriöö mäss* (Hugo Salasoo); *Austraalia lennuteed* (Hugo Mitt); *Eesti keele omapära* (Winifred Oser); *Eesti majanduse arengust* (Arvi Parbo); *Austraalia majandus teelahkmel* (sama); *Üldlaulupeod enne iseseisvust* (August Pruul); *Eesti metsadest* (Arvi Vainomäe); *Ain Kalmus* (Eili Annuk); *Tervis ja moodne aeg* (H. Salasoo); *Iseseisvusaegsed neli üldlaulupidu* (A. Pruul); *Tartumaa* (E. Annuk); *Eesti vanasõnad* (Meinhard Ots); *Eesti laule, mänge ja pillilugusid* (Erik Holm); *Muljeid ja mõtteid*

Ülemaailmsetest Eesti Päevadest (Nony Salasoo); Hiilaparbulane ehk sitasitikas Austraalias (E. Holm); Kaks „self-made“ eesti muusikut (A. Pruul); Kalevipoeg (W. Oser); Tänapäeva Eesti (E. Holm); Ergonoomia (H. Mitt).

Vestlused: Salme Pruudeni „Panславism and Russian Communism“ (juh. Tiiu Salasoo); *Eestlus aastal 2000* (juh. E. Annuk).

Peale selle toimis regulaarselt veel eesti keele tund ja koorijuhtmise seminar. Huviringid: rahvatants, laul, luule.

Kultuuri-
päevad 1977

U.S.A. eestlaste kultuuripäevad peetakse 8.-10. apr. Washingtonis, nn. Konverentsi-Keskuses (samas paigas, kus toimus esimene Balti teaduste konverents), mis asub ca 6 miili südalinnast põhjas.

Kava on tänavu suurelt osalt kunstiaineeline. Rutt Tulving räägib esmakordselt oma loomingust eesti publikule, Eda Sepp vaatleb eesti kunsti rahvusvahelisel taustal. Ühine külastus on ette nähtud Ameerika Riiklikku Kunstigaleriisse, kus säilitatakse kaht Michel Sittowi teost.

Kirjanduslikel teemadel esinevad ettekannetega Raimond Kolk ja Urve Karuks, kes on tegevad ka kirjanduslikul pealelõunal, millest võtab osa veel Ilmar Mikiver.

Laupäeval toimub paralleelselt ingliskeelne programm, mille põhiteemaks on eestlaste ajalugu USA-s. Muuhulgas näidatakse seal filmi *The Estonian Heritage*, mille uus heliriba valmis alles hiljuti. Üks ingliskeelne ettekanne räägib ka elust tänapäeva Eestis. Laupäevases kavas seisab veel kontsert, pühapäevases ekumeeniline kontsert-jumalateenistus.

Osavõtu ja majutamise asjus annab informatsiooni Jaan Toots, 2969 Upton St. NW, Washington, D.C. 20008, tel. (202) 362-8265.

Mana

21. veebruaril ei osanud *Mana* trükikoda järgmise numbri ilmumisa kohta mingit informatsiooni anda.

Raamatu-
riiul

Õigekeelsussõnaraamat. Koostanud Tiiu Erelet, Rein Kull, Valve Põlma, Kristjan Torop. Toim. R. Kull ja Erich Raiet. 928 lk., rbl. 2.30, trükitud 20 000 eks. *Sirbis ja Vasaras* (21. 1. 77:15) ilmunud teadaandest selgub, et kogu tiraaž läheb raamatukogudele. Ettetellijaile (viimane trükk ilmus a. 1960 ja müüdi kiiresti läbi), raamatukauplustele jne. antakse samas teadaandes lubadus, et nende soovid rahuldatavat 1978. a. ilmuvast teisest trükist. Õppivaid noori on Eestis praegu ümmarguselt veerand miljonit.

Kool ja meie. Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi Tütarlaste Gümnaasium 1906 - 1944. Toim. Ellen Irs, Liis Juske, Lydia Olvet. Toronto 1976, 183 lk., 16 x 24, köites \$ 15.- (juba müügil lõppenud).

Hanno Kompus. Kustutamata nälg kunsti järele... Koostanud ja toimetanud Rahel Olbrei Kompus. Toronto 1976, 241 lk., 17 x 24, köites \$ 11.- (Valimik H. Kompuse kirjutisi ja fotosid.)

Eestlane ja tema kultuur. Koost. J. Mamers ja H. Toomsalu. Tallinn 1976, 132 lk., 13 x 20, br. rbl. -.22.

Kristian Jaak Peterson, *Laulud. Päevaraamat.* Red., eessõna ja kommentaariidega varustanud K.Taev. Tallinn 1976, 128 lk., 17,5 x 27, köites rbl. -.69.

Usu või ära... Toimetuse kursiivid

Sellega seoses kerkis aktuaalselt päevakorrale *usuhullustuse* laine, mis on vallutanud maailma rikkaima kodanliku riigi: *Callupi* instituudi andmeil käis näiteks 1970. aastal üle 40 protsendi ameeriklastest *korrapäraselt kirikus*. Ja kui need veel oleksid vanakesed... Ei! Usulise *ekstremismi* suhtes on eriti aldis just noorsugu.

Vladimir Raudsepp, *Ameerikat taasavastamas (Kodumaa 19.1.77:6)*

semiootika (kr. sēmeiōtikē < sēmeion, tunnus), *teadus haigus-
te tunnustest*

Võõrsõnade leksikon (Tallinn 1961)

GESTAPO Nachrichten

- TORONTO SCIENCE CENTRE'is korraldati jõulu eel rahvuskultuuride tutvustamise päevad. Eeltööd selleks algasid mitu kuud varem ja eestlaste esinemise korraldamise võttis oma hoolde EKN. Ometi jäid kõik eeltööd tegemata. Üritust kroonis eestlaste osas suurejooneline läbikukkumine, olgugi et olukorda püüdis päästa Ene Runge, korraldades ülepeakaela väljapanekuid näitusele ja mõningad rahvuslike käsitööde demonstreerijad.
- GESTAPO on nüüd põhjused selgitanud, EKN oli sunnitud asja kramplikult saladuses hoidma, et „metsadlikooli ringkonnad“ sellest teada ei saaks – midu tulevad ja võtavad esindamise üle. Saladust hoida ja eeltöid teha korraga oli aga võimatu.
- GESTAPO ringkondade andmeil lõpetab EKN eelseisval aastal Eesti iseseisvusvõitluse, kuna on selgunud, et ainsad Eestisse tagasiminejad oleksid „metsadlikooli ringkonnad“.
- TORONTO EESTI SELTSI juhatus palus praost Emmanuel Lepikut olla Torontos Eesti Vabariigi aastapäeva aktusekõnelejak ja sai nõusoleku. Mõned nädalad hiljem teatati praostile, et ta ei ole kõnelejana vastuvõetav; GESTAPO-st olevat tulnud sellekohane korraldus. Seltsi juhatus lisas, et kui Lepik ei loobu ja tahab kõnelemisõiguse eest võidelda, siis juhatus asub tema poolele. Lepik vaimulikuna ei soovinud võidelda ja loobus.
- GESTAPO ringkondadest kuuleme, et diskvalifitseerimise põhjuseks oli: 1) praosti abikaasa Maret Lepiku lugejakiri *Meie Elus*, mis kritiseeris eesti rahva Suurt Juhti; 2) kunagi Tubinat kaitsnud tenor Heinz Riivaldi esinemine praosti 65. sünnipäeva tähistamisel, ja 3) olevat Lepikut nähtud ühel külmal talvapäeval demonstreerimas punase ninaga Toronto tänavatel.

MANA LUULERAAMAT

Ilmus veebruaris:

URVE KARUKS

K O D A K O N D U R

Kaas: Oss Timmas. 64 lk.

Hind \$ 6.- (postiga 6.50)

Ilmus mais 1976:

Ilmar Mikiver

K I R V E S J A

T U I K S O O N

Luuletusi 1960 - 1975

Kaas: Olev Mikiver. 64 lk.

Hind \$ 5.50 (postiga 5.85)

Tellimised: AK talitus

või

Hellar Grabbi
3602 Albee Lane
ALEXANDRIA, VA.
22309 USA

ISSN 0384-8469

PE $\frac{A}{1166}$ 77, 1